

Učiteljski TOVARISŤ.

List za šolo in dom.

Izhaja 1. in 15. vsakega meseca na celi polji. Cena mu je za celo leto 3 gold., za pol leta 1 gold. 50 kr. Spise in dopise prejema vredništvo; naročnino in oznanila pa prejema in razpošiljanje oskerbuje založništvo.

List 19.

V Ljubljani, 1. oktobra 1878.

Tečaj XVIII.

B.

Matija Vertovec.

Kar šole v men' so zamudile,
Ste vé, Novice! domestile.

Domanjko.

Med možmi, kateri so našemu narodu slovenskemu posebni dobrotniki, slovi Matija Vertovec. Rodil se je Vertovec (Vertouc, Vertovc) Matija 28. januarja 1784 v Šmarijah (Samariensis), v sedanji dekaniji Komenski nadškofije Goriške. Po marljivem duhovniku v prvih potrebnih naukih podučevan, pride deček bistre glavice v Gorico in doverši tu gimnazijo ali tedanje latinske šole, licejo v Gradcu, bogoslovje 1. leta v Ljubljani, 2. 3. in 4. tečaj pa v Gorici, kjer je bil 8. novembra 1807 posvečen za mašnika. Služil je potem za duhovnega pomočnika v Vipavi najprej v tergu, potlej od l. 1809 na Planini, l. 1813 postane kaplan in slednjič vikarij ali farni namestnik v Šent-Vidu (Šembidu) pri Vipavi, kjer je umerl v pokoju 2. septembra l. 1851.

Bil je ranjki Vertovec svojim faranom pravi oče, in to v duhovnem, pa tudi v telesnem ali posvetnem oziru. Da bi svoje dobro znal učiti, učil se je najpoprej sam, vadil in poskušal vsestransko. Znal je razun gerščine in latinščine dobro nemščino, italijanščino in francoščino, slovenščino in nekoliko hrovaščino. Baval se je posebno rad z vinorejo, in največ zarad nje potoval po domačih krajih slovenskih, po Istranskem in Primorskem, po gornji in srednji Italiji, po Dalmaciji, po Avstriji in Nemčiji, prišel v Draždane, Berlin, Monakovo i. t. d. Znamenito je, da je Vertovec najprej učil ustno in djanstveno, potlej pisno in znanstveno, in vse, razun nekterih nemških sostavkov, na pr. v „Illyr. Bl.“,

v mili slovenščini, ktere se je pa do dobrega privadil bil še le v življe-nji, največ po Novicah.

„Vinske terte hvala“ — je prvi slovenski spis, ki ga je v prosti, nevezani, toda živi besedi priobčil v Novic. l. 1843 št. 3. V njem proti koncu pravi:

„V Kani je Jezus vince posvetil, in vino postane še dan donašni na altarju, o čudo! Bogu nar perjetniši dar; zatorej ga mora človek le po pameti in s hvaležnostjo vživati. Svojim unukam hočem naročiti, de te imajo, draga tertica! še saditi in vedno skerb zate imeti; pa tud tvojo pravičnost jim hočem oznaniti, de kdor od tvojiga sadu po pameti vživa, temu le ti dneve osladuješ; kdor pa ta svèt v nemar pusti, mu jih ogrenuješ. Tvojo čast, vinska terta! še dalej povikšovati, bom per-viga pevca med nami, pevca ljubezni naprosil, de, kar ni meni mogoče, tvojo hvalo, k večnimu spominu, v lepó vezane verstice zloži“.

Po tem spisu, vzlasti po poslednjih besedah se vname pa stari Valentin Stanič (r. 1774, u. 1847) tako, da zloži pesmico: „Hvala vinske terte“ ter jo pošlje 27. julija 1843 dr. J. Bleiweisu, kateri jo je sprejel v Koledarček svoj l. 1856 str. 24. 25. z opombo, da je tudi iz slovstveno-zgodovinskega obzira zato zanimiva, ker je poslednja njegova bila, rojena iz pravega spisa, ki je v natisu od nepozabljivega Vertovca prišel na beli dan.

Drugi spis se bere v št. 7—9 z naslovom: „Ilirske dežele nekadaj in sedaj“; dalje pripoveduje št. 10 od „Copernice“ t. j. pridne kmetice, kakoršne naj bi bile vse Slovenke, ktera je mimo sosed mnogo lepše žito si priplela, in št. 22—24, kak netek je „Mojster Skaza“ in koliko več stane mimo dobro izurjenega rokodelca ali umetnika. — L. 1844 je št. 15. 16. pisal: „Od zarajanja in množenja novih sadnih plemen“, in št. 33 razlaga: „Kaj je bolji, počasi ali naglo obogateti?“ češ: „Nagla bogatija, kratka boga-tija! Kar lakomnik ali odertnik vkup spravi, njegovi slabo zrejeni otroci kmalo zapravijo. Nagla bogatija nima teka, in malokrat pride do vnukov, in ko je do teh prišla, se v njih rokah stopí. Dobro zrejenje otrok več zdá, kakor jim veliko premoženje perdobiti. Kar si boš sam, s svojo skerbjo z delam in trudam počasi in pošteno perdobil, nad tem bo blagoslov božji počival, to bo tebi in tvojim otrokam teknilo“. — L. 1845 je opisal v št. 27: „Hvaležnost visoko postavljenega sina — viteza A. Lavrina — do svojih kmetiških staršev“, in št. 44 v domači povesti: „Veličastno cerkvenovojaško obhajanje v Ipavski dolini“ pri Devici Marii v Logu — v spomin na srečni čas, v katerem so zedinjeni evropejski narodi spodkopali in na večno razdjali moč Napoljona, francoskega cesarja, kateri se je sam menil nepremagljivi-

vega, gledé na neko takratno dogodbo, o kateri je po prazničnem opravi-
vilu Vertovec slovensko govoril (str. 179).

L. 1844 št. 19 pa kaže vredništvo v lastnem oznanilu: „Prav veliko
prejemavcov naših „Novic“ prebiva v krajih, kjer vinska terta raste;
med tem jih je pa gotovo lepa množica, ki imajo z vinorejo opraviti.
De je pa vinoreja čez in čez v vsih svojih razdelkih večidel še le iz
debeliga, nam bo pač vsak umen vinogradnik rad verjel, kateri vé, de
njene opravila niso kaka kajbodi reč in de se na ponatorne postave
opérarajo, ktere so prav malo vinogradnikom znane.

Ravno zato mislimo tudi, de bomo prav veliko bravcam naših Novic
vstregli, če jim celi poduk od vinoreje v roke podamo, in sicer od ne-
kiga moža, čigar imé nam je že dovolj, misliti si, kaj prav verliga in
posebniga perčakovati od njega. Častitljivi gosp. Matija Vertovec,
tovarš c. k. kmetijske družbe, in fajmošter per sv. Vidu nad Ipavo, so
sklenili, svoje več ko tridesetletne skušnje od vinoreje v naših Novicah
oznaniti in razglasiti.

Z veseljem in hvaležnostjo bo vsak nogradnik njih skušnje in po-
duke prevzel, ki od moža izhajajo, kteriga ste umetnost in dolga skušnja
mojstra per vinoreji poterdile. Po njemu je vinoreja v Ipavi in ob
meji Goriške komisije veliko koristnih poprav pridobila. Le en glas gre
od njega, de se v njegovimu kletu, v celi Ipavi nar bolji kapljica najde.
Zató, ki kupci z vinam njegovo blago nar več obrajtajo in čislajo, je
veliko ljudi ménilo, de mora posebne skrivnosti imeti, de vé od vsih
druzih Ipavcov nar bolj z vinam v caker iti. — Tacih skrivnosti je pač
veliko, ktere bi se — same na sebi — marsikterimu majhine reči zdele,
vse skupaj pa to storé, kar umetnost vinoreje imenujemo. Vse svoje
dela in skrivnosti per vinoreji nam hočejo gosp. fajmošter oznaniti. Ko
so nam sami pred nekimi tedni veselo oznanilo podelili, de nam mislijo
poduk vinoreje za Novice poslati, so nam to z naslednimi besedami
oznanili: „Ni davno, kar sim 61. leto svoje starosti na-
stopil; kratik je čas, ki mi ga je živeti še, in preden se k
očakam na pot podam, hočem vse svoje skrivnosti — maj-
hine reči so namreč, na kterih je pa vender veliko ležijo-
čiga, — svojim dragim vinogradnikom razodeti, in želim,
de bi bile, kolikor je mogoče, povsod razglasene“.

Vinoreja bo od časa do časa v perlognih listih na svetlo dajana,
takó de se bodo potém, ko bo končana, vsi listi v edine bukvice skupej
zvezati dali. Po tem takim bodo prejemavci naših Novic koristne in
potrebne bukvice prejeli itd“. — To se je v istini tudi zgodilo, in l. 1845
v št. 49 je ponosno smelo reči vredništvo: „To leto smo svojim bravcam
zlatiga denarja vredne bukve — Vinorejo za Slovence — zastonj
v roke podali. Te bukve so velik zaklad za vsaciga kmetovavca.

in ne le samó za vinorejca: one obsežejo na vse strani tolikanj koristnih podukov, de se zamorejo po vsi pravici »kmetijska šola« imenovati“. — Prav iz tega vzroka je iskren pesnik slovenski iz Beča poslal v Novice 1846 št. 9 naslednji sonet:

Gospodu

Matiju Vertovcu,

modrimu učeniku vinoreje, gorečimu branitelju Slovenšine.

~~~~~

Ko slavna terta Tvoje domačije,
Karkolj žarečih kapljic v sebi hrani,
Raztoči bližnim krajem — daljni strani,
De radost se v sercé človeško lije —

Takó deliš nam Svoje bogatije,
Beseda Tvoja „Vinorejo“ oznani,
Pa tud junaško čast slovensko brani,
In starih vraž verige nam razbije.

Zató, kopáč domačiga zaklada!
Naj hram Ti pólnijo tovôri vina,
Naj vab' Tvoj glas ko cvet in sad nograda:

De bode okopana korenina,
De nam Slovenje terta več ne strada,
Ter ptuja ne zaraša je rastljina.

Dopisi in novice.

Iz Kranjskega šolskega okraja, 3. avgusta. (Učiteljski shod. Konec.)
Zdaj so se pričele obravnave posamesnih vprašanj. Pervo poročilo a): »Kako naj si učitelj pridobi in ohrani ljubezen svojih učencev, in kako naj pazi, da ne postane iz učitelja, ki ima vedno idealnost imenitnega posla pred očmi, dninar«? rešiti je imel g. Lorenc Letnar. Priznati se more, da je mladi nadepolni gosp. poročevalec prizadjal si mnogo truda, seči predmetu svoje obravnave do jedra, in je tudi svojo nalogo v pravilni slovenščini tako lepo speljal, ter častno rešil, da se mu je ob sklepu govora izrekla občja pohvala, in tudi razodele se želje, naj se celi govor razglasi po »U. Tovarišu«. Ker, kakor je znano, brez stenografije ni moč priobčiti vsacega poročila od besede do besede, in bi bilo to tudi preobširno, naj posnamem tu le posamesne definicije g. poročevalčevega govora, in sicer: 1. učitelj naj pri vsaki priliki kaže otrokom svojo posebno ljubezen; 2. naj se obnaša vselej in povsod dostojno, značajno in pošteno; 3. naj bo prizanesljiv in odpustljiv proti otrokom; 4. naj bo natančen pri spolnovanji vsih svojih dolžnost; in 5. naj bere, kolikor mu je nar več mogoče, pedagogične, odgojilne in znanstvene spise. Posamesne točke razjasnoval in vtemeljeval je z izgledi največjega pedagoga vsih časov, Izveličarja svetá namreč, kakor tudi z obilnimi citati naj bolj slovečih učenih strokovnjakov stare in nove dóbe, pa tudi z izgledi iz narave.

Drugo poročilo b): »Obravnavanje (Behandlung) naravoslovja (Naturlehre) v splošnih ljudskih šolah« reševal je gosp. Ed. Laheiner (nemški). Iz vsega dobro sestavljenega in vtemeljenega govora vidilo se je, da je ta gospod za naravoslovje posebno zavzet. Po mislih njegovih je temu uku v začetnih šolah odmerjenega premalo časa, in bi želel, naj bi se drugim ukom (risanju, geometriji, veroznanstvu) [?] nekoliko časa vkerčilo, da bi se potem zlasti v 3. in 4. razredu začetnih šol fizika tudi nekoliko z eksperimenti tolmačiti zamogla. Izgovor, da nimajo zač. šole za to potrebnega orodja, gosp. govornik spodbija. Na ta način bi prinesli učenci več podlage za ta uk v srednje šole; oni pa, ki izstopijo iz ljudske šole koj med svet, bi imeli o naravi tudi toliko vednosti, da bi vraže o coperniji itd. obsojevati in zavračevati zamogli. Omenil je gosp. poročevalec tudi, da so dosedajne knjige za ljudske šole v tej zadevi preveč pomankljive. — Pri tej točki vnela se je precej živahna razprava, katere sta se posebno vdeleževala ravnatelj Kranjski in Terziški, gg. Kuster in Knific. Osobito gosp. Kuster djal je, da za tako natančne obravnave naravoslovja v začetnih šolah je vse premalo časa, ker bi ga potem drugim glavnim učnim predmetom morali odtegovati. Skupščina je temu priterdila. Svetovala sta dalje še g. Knific, naj bi se Netoličkova knjiga o naravoslovju v IV. razredu vpeljala kot učna; g. Pezdič bil je tudi za to, samo poslovenila naj bi se; — a oba predloga ostala sta pri glasovanju v manjšini.

Tretje poročilo c): »Kako naj učitelj izbuja v svojih učencih domovinsko ljubezen?« obravnaval je gosp. Fr. Jeglič, in sicer zopet precej obširno, ter v domači besedi. Kot vvod omenil je, da kdor svojo domovino ljubi, se je ne sramuje; govoril o tem, kaj je ljubezen do domovine in v kaj ona človeka nagiblje; povedal pa tudi, da nekateri ne ljubijo domovine iz nevednosti, nekateri pa tudi iz drugih vzrokov ne. Priporočal je toraj, naj šola na to dela, da se otroci za domovinsko ljubezen vnmajajo in se je privadijo, ter navedel mnogo citatov, ki služijo v dosego blagega namena. V tesni zvezi z ljubeznijo proti domovini naj bo tudi ona do cerkve in države. Devetero točk je potem g. govornik navedel, po katerih naj se učitelj v dosego namena ravná, namreč: 1. on naj bo sam pravi domoljub in zvesti avstrijski državlján; 2. naj večkrat stavi otrokom pred oči, kako žalostno je za one, ki iz raznih vzrokov morajo zapuščati drago domovino; kako srečni pa so nasproti oni, katerim je sojeno živeti na ljubem domu; 3. mladini naj se priporočajo v branje knjige in spisi, ki v izgledih kažejo domovinsko ljubezen; 4. gojijo in privajajo naj se v šoli posebno domovinske pesme, katerem naj na prvem mestu stoji cesarska himna; 5. pogostno naj se mladini govori o slavnih dogodbah domače zgodovine; 6. soznanuje naj se mladina natančno z domovino; naj se ji govori o njeni lepoti, znamenitostih i. t. d.; 7. pogosto naj se govori v šoli o svitlem vladarju, kako velike opravila, skerbi in težavne dolžnosti slonijo na njihovih ramah. Izrazil je g. poročevalec tu želje, naj bi se v nobeni šoli ne pogręšali sliki presvitlega cesarja in cesarice. 8. Veroznanstvo naj bo podlaga domovinski ljubezni po besedi Gospodovi: »Dajte cesarju, kar je cesarjevega in Bøgu, kar je Božjega«. 9. Ne opustimo nikdar slovesnega praznovanja rojstnega dneva in godu presvitlega vladarja; opozorjmo pa mladino tudi na obletnice slavnih činov prednikov naših. Sklep obširnega govora pak se je n. pr. glasil: Učimo in izobražujmo mladino iz vseh moči, ker veže nas v to sveta dolžnost; dobri in zvesti državljani bodimo; kar namreč učimo druge, bodimo v prvi versti sami! Varujmo se sovražnikov domovine! Z živijo-klicom na svitlega vladarja končal je gosp. govornik svoje poročilo. — Tudi ta govor, v katerega

je bilo vpletenih mnogo lepih citatov raznih in dobro slovečih pedagogov, bi po naših mislih dobro pristil listom »Uč. Tovariša«. *) —

Daljno poročilo d): »O računstvu na pamet in sè številkami v ljudski šoli« je imel rešiti gosp. M. Japelj. Govoril je (slovenski) najpred o tem, da je računstvu v ljudski šoli mnogo časa odmerjenega, kar je tudi prav, ker s tem ukom se posebno bistri um. Izrekel je potem nekako pritožbo o tem, da ljudstvo Kranjske okolice pri vsakdanjem občenju še vedno računi z »groši«, kar naj bi šola odpraviti skušala. Dalje odsvetoval je pri pismenem računstvu prepogostno rabo računice, ker po njegovih mislih (če smo ga prav umeli) to mladino nekako preveč samo sebi prepušča, kar na razvitek spomina preslabo deluje. Govor je bil le bolj kratek, in o sklepu vnela se je zopet živahna razprava, katere so se posebno udeležili g. g. Kuster, Knific, Vavken, Traven in Krek, ter se vneto potegovali za rabo računice, povdarjaje, da naj učitelj ta nauk oživlja po navodu (Uebungsbuch) gosp. vitez dr. Močnik-a.

Zadnja točka e): »Razmere med ljudsko in srednjo šolo« odpadla je, ker je g. poročevalec J. Bezlaj oditi moral v vojsko, kakor je bilo že pri vvodu povedano. —

Zdaj je nasledovalo poročilo gosp. načelnika okr. bukvarnice, ki nas je prav oveselilo, ter pokazalo vnovič, da se nahaja knjigarna res v dobrih rokah. Število knjig pomnožilo se je od lani od 154 na 218 zvezkov. Nekaj buke se je kupilo na novo za denar (35 gl.), katerega je dal v to sverho sl. c. kr. okr. šolski svet; nekaj knjig pa so darovali blagi dobrotniki, namreč g. g. Pirc Matej 33; Artelj Anton 5; dr. Iv. Tavčar 4; Peter Mayr (mladi) 2; Bezlaj Jož. 2; dr. Iv. Mencingar 1 in prof. Karlin 1 zvezek. (»Topla zahvala« zakličemo blagodušnim dobrotnikom. Naj se spominjajo knjigarne tudi še zana-prej! Op. pisalca). Volitev novega odbora je pokazala popolno zaupanje gosp. načelniku Iv. Pezdič-u in njegovim dosedajnim g. g. udom, ker je (menda po enoglasnem sklepu) ostal ves odbor; le namest odšlega g. Vinko Kmet-a voljen je bil gosp. A. Vavken.

V stalni odbor voljeni so bili per acclamationem g. g. Knific, Bernard, Kmet, Dolinar Janez in Cetelj, — v deželno konferenco pa g. g. Vavken in Levičnik, in sicer vsak z 21 glasovi.

Pri točki: »Nasveti« oglasil se je gosp. ravnatelj Knific, ter svetoval, naj bi se prihodnja konferenca veršila v Škofji Loki. Ali predlog je bil preslabo podperan, in toraj ni zmagal. (Po eni strani je osredek okraja in sedež okr. šolskega sveta res najbolj pripravno mesto za učiteljsko skupščino; pisalec teh verstic pa je že tudi enkrat svetoval, naj bi se zborovanja tako menjale, da bi v malih letih g. g. učitelji lahko spoznali ter obhodili celi okraj, in obiskali vse njegove šole. N. pr. veršilo bi se to pri nas v naslednjem redu: Kranj; Terzič; Škofja Loka; Cerklje [ali Smednik]; Železniki [ali Selce];

*) V Tešnju na Slezkem vzhaja vsake 14 dni „der österreichische Reichsbot“, ki je pisan zares v avstrijskem smislu, poleg tega jako mikaven in poučen. Vsaki list prinaša kako sliko, tako ima list 1. septembra sliko nadvojvode Ivana, list 1. avgusta ima pregleden majhni zemljevid držav na Balkanskem polotoku. — List obsega: a) Zgodovinsko pratiko (Geschichts-Kalender), b) političen razgled (Politische Rundschau), c) poučne sestavke iz zemljepisja, zgodovine ali tudi kako povest. Zadnja stran ima različne drobtinice v zabavo, razvedrenje in pouk. Ni ga menda lista v Avstriji, da bi bil vsem narodom brez razločka tolikanj priporočiti. Za moto ima: Einigkeit ein festes Band, hält zusammen Leut' und Land. Velja za četrto leta 60 kr., za pol leta 1 gl. 20 kr., celo leto 2 gl. 40 kr. Naroča se pod naslovom: „An die Redaction des Reichsboten in Teschen“.

Trata [ali Poljane]. Pis.) — (Kaj pa dnina za kraje, ki so tako daleč od središča? Vr.)

K sklepu zahvalil se je gosp. nadzornik skupščini s prijaznimi besedami za pozornost, s katero se je vdeležila zborovanja; izrekel je prepričanje, da smo vsi imeli v očeh blagi namen, kateremu je sverha: napredek, ter je z iskrenim živijo-klicom na svitlega vladarja sklenil konferenco. Gromoviti trikratni odziv: »Živijo!« zadonel je od strani vsih nazočih po dvorani. —

Zdaj smo se napotili k okrajnemu glavarstvu, in akoravno so bile pretekle že ure za vradno delovanje, pričakoval nas je vender prijazni gosp. c. kr. okr. glavar J. Derbič v pisarni, da bi nam izplačal potnino. Marsikaterega zmed nas je ginila v serce misel, da ta pot morebiti v zadnjič vradno občimo s prijaznim gosp. okr. glavarjem. Sliši se namreč za gotovo, da je vsled zveršenih službenih 40 let namenil stopiti v pokoj. Komu pač ni znano, da je vradno občenje z gospodi, ki imajo mnogo skušnj, in katerim so razmere svojih podložnih natančno znane, veliko lažje, kakor pa s takimi, ki raznih okoljšin še dobro ne poznajo. Gosp. okr. glavar Derbič nam je bil učiteljem vedno v resnici prijazen in postrežljiv, privošimo mu toraj tudi iz serca, naj bi mu Bog dal brez najmanjše težave doživeti še mnogo let, in naj mu bil večer življenja prijeten na vsako stran! Te v dno serca čutjene besede sem toliko lažje in toliko rajše zapisal zdaj, ko se ima blagi gospod ločiti od nas, ker mi nihče ne bo mogel očitati, da delam to iz kake dobičkarije, ali da se komu hlinim. Sedajni svēt za takim, ki mu več koristiti, ali morda škodovati ne morejo, večkrat rajše kamnje luča, kakor pa da bi jih hvalil. Mi nočemo biti šteti med take; bili bi tudi gerdi nehvaležniki, ko bi ne dali čast, komur čast. —

Pri obedu smo bili v gosp. Dolenčevi gostilnici z malo izjembo združeni vsi učitelji, postrežba bila je po stari navadi izverstna, prijateljski razgovori živahni, napitnice priserčne. Gosp. okr. nadzornik občeval je z nami prav po bratovsko, z eno besedo: preživeli smo dan, kakoršnih je v življenju učiteljev pač premalo. Kakor pa prijetne ure le prerade hitro potekó, bilo je tudi nam ta dan. Težko smo se ločili eden od drugega, želječi si vsi iz dna serca: na srečno in veselo snidenje! — k.

— **Iz Ljubljane.** Druga seja dež. učiteljske konference. Predsednik naznanja v začetku seje, da so bili še trije posamezni nasveti izročeni, prvi za povišanje učit. plače od 400 na 500 gl. i. t. d.; drugi za funkcijsko doklado voditeljem enorazrednih lj. šol po 50 gl. in tretji »imenovanje učiteljev« naj se postavno predružači.

Potem poroča po nemški gosp. Praprotnik „o maternem slov. jeziku“. V vvodu svojega govora omenja važnost in potreba tega jezika ter navede spremembe, katere bi se imele v »Entwurf« predružačiti ali dopolniti. Nektere take so na pr. str. 2 v imenovanem »Entwurf« naj se v zadnjo vrsto za besedi: »Schulbank nachbilden« vversti „**hierauf auf die Schultafel**“; str. 3 naj se izpusti stavek »bei schon bekannten« i. t. d.; str. 7 naj se vversti pred besedo »Bestimmungen« še beseda „**Umstandsbestimmungen**“. Ravno na tej strani naj se vversti zdolaj za besedi »gramat. Stoffes« še „**kleine Beschreibungen nach einem hiefür angegebenen Plane**“; in str. 8 naj se tudi pred besedo »Briefe« vversti stavek „**einfache Nachbildungen bekannter Lesestücke**“. — Zarnik bi rad videl, da bi se str. 5 stavek »richtige Betonung der Wörter« glasil »reine und gute Aussprache der Wörter«. Vendar je ostalo po »Entwurfu«, ker je stvar enega pomena. Praprotnik dostavlja opombe gledé gradiva za enorazredne poldnevne in celodnevne šole, naj se

obdeluje v zadnjem oddelku „4. Schuljahr, eventuell 5.“ „Na II - razrednih pa v I - razr. 1. in 2., v II - razr. pa 3. in 4. eventuell 5. šolsko leto“ (Schuljahr).

Jerše vpraša, koliko gradiva naj se pa vzame v takih šolah, v katerih otroci zaradi raznih vzrokov le 2krat v šolo pridejo na teden.

Praprotnik odgovarja, da to se samo ob sebi ume, da se od takih ne more toliko zahtevati; sploh je pa to le načrt, in za učitelja velja le »nach Thunlichkeit«.

Temu priterdi tudi predsednik, rekoč, da naj se učitelj ozira vedno na večino učencev.

Tako je bilo to pri kraju, in prestopilo se je k „**Deutsche Muttersprache**“, o tem je tudi Praprotnik poročal, in je bilo po »Entwurf« brez debate sprejeto.

O III. točki: „**Deutsche Sprache als zweite Landessprache an slov. Volksschulen**« poročal je gosp. Gerkman.

Tudi to se je sprejelo z nebistvenimi spremembami, kakor n. pr. »v 4. Schuljahr« naj se za besedo »Worten« vtakne „**in deutscher Sprache**“ in za besedo »Lehrer« „**ebenfalls in der deutschen Sprache**“ in k »Anmerkung« naj se vplete „**in nicht ausschliesslich deutscher Sprache**“.

Linhart govori zoper pristavek. Zarnik mu bere iz Schmida nekaj odstavkov, kateri govoré zoper Linharta; Škerbinec vpraša, kako naj se razdeli gradivo v slovnica, Kuhar je za pristavek, kateri je bil tudi s 18 glasovi sprejet, ko se je v prvič le 15 glasov za in 13 zoper oglasilo. Pri tej priliki dobi Linhart od predsednika »eine Rüge« zaradi nedostojnosti. Druge opombe so bile enake onim pri slov. jeziku in potem je bil konec neslane debate. (Kakor morda znano, je šlo pri tem predlogu zato: ali sme učitelj slovenskim otrokom v višjih razredih nemška berila po slovenski razlagati, ako z nemščino ne izhaja. — Naši Nemci, katere zastopa profesor Linhart, hočejo namreč, da učitelj sè slovenskimi otroci ne sme slovenski govoriti. — Ali se je potem čuditi, da je deželni nadzornik sam bil tudi za pristavek, kajti njemu je vendar-le na tem, da se otroci **kaj nauče**, tistim pa, katere zastopa g. Linhart, je šola izključljivo le za **politiko**). (cf. »Učit. Tov.« l. 13. dné 1. julija t. l. str. 203. Vr.)

O računstvu poročal je gosp. Zima. Ker imamo v tem izverstne dr. Močnikove knjige se pri tem ni moglo dosti predrugačiti, kakor da se odšteva s **prištevanjem** in, kar se je pri prepisovanju iz Močnikove knjige izpustilo, se je dostavilo.

Na to poroča o **lepopisji** gosp. Wisiak. Tudi to je bilo po predlogu odbora sprejeto z dostavkom k »Anmerkung«: „**Das Takt schreiben ist in den ersten 3 Klassen fleissig zu üben**“.

Jerše govori, da bi se v teku tega leta izdali lepop. zvezki sè slov. prepisi.

Lunder predlaga: An allen Volksschulen Krains seien die Greiner'schen Schriftformen einzuführen.

Zarnik izreče pomiselk zoper taktiranje s slov. okroglimi čerkami. — Zima dokazuje izpeljavo. Potem so bili predlogi sprejeti. —

O **risanju** poročal je gosp. Zima. Pri tem izrekel je željo gosp. Jerše, da bi se tudi Eichler-jevi zvezki dopustili.

Zima pravi, da so omenjeni zvezki dobri bolj za privatne šole, a v ljudski šoli naj se ravna učitelj po Grandauer-jevih zvezkih, h katerim se do biva tudi navod od istega izdatelja. — Ker je imel na to mestni zbor svojo sejo, in popoldan pa: »Krainischer Landes-Lehrer-Verein« svoj občni zbor, bila

je seja ob $\frac{1}{2}$ 11. uri sklenjena z dostavkom, da bode tretja seja drugi dan o 8. uri dopoldan. (Pri občnem zboru je bilo na dnevnem redu tudi »imenovanje (presentacija) učiteljev po krajnem šolskem svetu«; tedaj je šlo za to, da učitelje, vzlasti prišelce, pripravijo in primehčajo za sklepanje družega dne, ko pride ta predlog pri skupščini na versto. Vr.)

Tretja seja.

Gosp. Linhart poroča o **prirodopisji**, kakor je v »Entwurf« z dostavkom: „**Es können auch andere Naturkörper behandelt werden**“.

O tem se oglasi gosp. Derganc želeč, da bi se str. 31 beseda »Entwicklungsgeschichte« izpustila in z obširnišim in določnišim stavkom nadomestila, kar se tudi po kratkem dogovoru z gosp. Linhartom zgodi.

O natoroznanstvu (Naturlehre) bil je isti poročevalec. V celem načertu imajo povsodi izostati besede „aus dem Leben“, vse drugo ostane kakor je. Str. 34 pride za besedo »Hagel« beseda „Versicherungswesen“ in za besedo »Blitzableiter« naj se pristaviti besedi „Feuerwehr“ in „Feuerversicherungswesen“. Na to poroča gosp. Gariboldi o VI. poglavji načerta „o zemljepisji“. Str. 35. on nasvetuje sledeče spremembe. Pri 3. »Schuljahr« naj se zapiše „Heimatskunde ausgehend v. Schulorte“. Za besedo „Masse“ na isti str. 36 naj pridejo besede „Verjüngtes Mass“ in „Verjüngter Massstab“ za besedo »Masse«. V prvi verstvi str. 37 naj se bere „Haupt-Weltgegenden“ in besedi »Wolken« in »Niederschläge« na isti str. naj se izpustite.

Str. 38 naj se beseda »Bezirkshauptmannschaft« z besedo „**Politischer Bezirk**“ zameni; ravno tako naj se bere „**Bezirke**“ namesto Bezirks-hauptmannschaften v 6. verstvi na isti strani, in 17. verstvi iste strani naj se namesto besede »als« postavi „**Z. B.**“ (zum Beispiel) in na konec odstavka naj se pridene „**u. s. w.**“

Ravno tako naj se na str. 39. postavi beseda „**Eine**“ pred besedo „**Wüstenreise**“ in na koncu zopet „**u. s. w.**“. Beseda »als« naj se v 20. verstvi iste strani spremeni v „**Z. B.**“. Z opombo, da ima ta načert veljati za „**1- in 2-razredne lj. šole**“ bil je sprejet.

O VII. točki „**zgodovini**“ bil je isti poročevalec. Ker je vvod bil izpuščen, ga bere in potem nasvetuje naslednje: Str. 40, 3. Schuljahr naj se dostavi za besedo Krain „**und in den benachbarten Ländern**“; dalje naj se pridene: „**Berühmte Männer aus Krain**“.

Pri »4. Schuljahr« naj se izpusté: Ferdinand I., der Stammvater d. österr. Kaiserlinie, in Friedrich III., pristavi pa naj se za „**Erzherzog Karl**“ še „**Erzherzog Johann**“ in potem beseda „**Kaiser**“ pred »Franz« in na koncu naj se pridene „**Oesterr. Kaiserhaus**“ in „**u. s. w.**“.

Pri 5. Schuljahr str. 41 naj se izpusti »Gefangenschaft des Richard Löwenherz in v zadnjem stavku besede »zu Ende des Mittelalters«, ta stavek naj se glasi: „**Geschichte der wichtigeren Entdeckungen und Erfindungen**, in na zadnje naj se zopet pristavi: **u. s. w.**

Na konec načerta pride opomba, kakor pri zemljepisji.

Ker se zoper nasvetovane premembe ni oglašil nihče, **bilo je vse po navetu sprejeto.**

O IX. točki „**o geometriji**“ str. 42. poročal je gosp. Zima. Po odborovem navetu naj se iz »6. Schuljahr« v drugi verstvi izpusti beseda »**Betrachtung**« in ta stavek naj se glasi „**Der senkrechte Cylinder**“. V 6. vrsti naj se zopet izpusti »**Betrachtung desselben**«, v 7. verstvi »**Betracht. desselben**« 9. verstvi naj se izpusti »**Betracht. des senkrechten**« in stavek naj

se glasi „Der Kegel u. d. Kegelstumpf“; in v 17. versti naj se tudi beseda »Betracht.« izpusti, in naj se bere „Die Kugel“. Ker ni tudi zoper to nihče kaj nasvetoval in vgovarjal, **bilo je vse po odborovem nasvetu sprejeto.**

O XII. točki, **o telovadbi**, poročal je gosp. Schmidt. Po predlogu gosp. Jeršeta moral je gosp. poročevalec ves načert t. j. »leto za letom« brati, ne pa le spremembe in dodatke. A ker ni nihče kake spremembe nasvetoval, **ostalo je le pri branju.**

Gosp. Linhart pravi, da je on zoper vsako postavo, katera je samo na papirju in se ne more izpeljati, iz teh razlogov je tudi zoper ta načert, ter nasvetuje oziroma na to, da šole še nimajo telovadišč in telovadnega orodja, kakor tudi na to, da nekteri učitelji o telovadbi prav malo umejo, naj za zdaj ostane stvar tako, **da vsaki stori, kolikor more v tem**, dokler se bolje za to ne preskerbi. **To je tudi obveljalo**, ukladob ugovarjanju gosp. Schmidta.

O X. točki „o petju“ poročal je gosp. Wisiak. Stvar je obveljala po **odborovem nasvetu**, kakor je v načertu, z majhnimi spremembami. N. pr. pri »4. Schuljahr« se ima vzeti le do stavka „Vorführung der Quinten“ i. t. d. str. 50, od tukaj dalje gre k »5. Schuljahr«. Ravno tako pride pri »6. Schuljahr« od besede „Triolen i. dr. k VII. in VIII. letu“.

Ko je gosp. Kuhar omenil, da on ne umeva, kako bi se dalo izpeljati stavek »Hände auf dem Rücken gekreuzt halten« str. 47 in je on sploh zoper vsako podučevanje po notah v ljudski šoli, mu je gosp. predsednik odgovoril, da njegov predlog predaleč sega, ker potem bi bilo treba učilne načrte vse prenarediti, zaradi tega njegov predlog ne more dati na glasovanje, in ko končno še gosp. poročevalec nekaj dostavi, bil je celi »Entwurf« dodelan. Gosp. predsednik obljudi, da bode on še enkrat stvar vsestransko dobro premislil, da se zamore potem óna ugodno za vse rešiti.

Potem je napovedal na sredo popoldan o 3. uri četrto sejo, kjer imajo priti na versto posamezni predlogi, in seja je bila zaključena. (Konec prih.)

— **Iz Krope.** Dovolj mi, dragi »Tovariš«, da ti nekatere verstice pišem, s kojimi mi je namen, nekoliko sklep šolskega leta opisati.

Tukaj v Kropi smo skončali šolsko leto dné 12. m. m., in sicer z javno skušnjo, koja je tu še vedno v navadi, in sè šolsko veselico, koja je imela namdestovati navadna šolska darila; kajti sedanji čas treba je zelo pazljivo ravnati, da se kje v kakem §. ne pregrešimo, da se nam od kake strani ne očita, da smo starokopitneži; ako ne še kaj več. — Toda, da predaleč ne zabredem, hočem se takoj verniti nazaj k stvari.

Omenjeni dan, uže ob 8. uri zjutraj, jela se je šolska mladež praznično opravljena zbirati v šolskej sobi, in pred ko je bila ura $\frac{1}{2}9$, bila je uže vsa šolska množica (nad 140) zbrana. Ko odbije ura $\frac{1}{2}9$, vversti se mladina, po dva in dva skup, ter gre v cerkev k sv. maši, a omeniti moram, da smo imeli le navadno, vsakdanjo mašo brez vsake slovesnosti in zahvale — — —! Po sv. maši poda se mladina zopet naravnost v šolo, ter čaka kake $\frac{1}{4}$ ure, da se prične skušnja, koje so se vdeležili: Predsednik kraj. šl. svèta, jeden tukajšnih fužinarjev, kteri je tudi srenj. odbornik in 1 učitelj iz soseščine; a zunaj šole pri oknu pa je poslušalo več uže odrasle mladine. Skušnjo prične č. g. J. Berlic z veroznanstvom. Iz jako gladkih odgovorov se je javno pokazalo, da se je g. Berlic trudil z jako dobrim uspehom, dasiravno spoštovani gospod

ni terdnega zdravja, vendar se ni odtezal težavnemu podučevanju, marveč je vse leto prav marljivo hodil v šolo. — Da je on v istini pravi prijatelj mladine in šole, to kaže ves čas in pri vsaki priliki. Spoštovanje in ljubezen, koje tukaj v obče vživa, si pa gotovo tudi zasluži. — O, ko bi vsi g. duhovniki njemu enaki bili! — A žalibog —. (Morda niso tako redki?! Vr.) Ko se izpraševanje veroznanstva konča, prične se spraševanje iz drugih postavno predpisanih predmetov, katero je trajalo čez poludne, a po izpraševanju deklamujeta še 1 deček in 1 deklica vsak po eno primerno pesmico, nato bere g. predsednik imena pridnejših učencev in učenk iz častne knjige in jih pohvali, potem pa še vsem skupaj v kratkem, toda jako podbudnem govoru priporoča, kako imajo počitnice rabiti in se vesti, da naj nikdar in nikjer ne zabije, kaj in kako so se v šoli učili, ampak, da imajo vedno v dejanji kazati, da so se res kaj koristnega naučili; to posebno še onim priporoča, kateri imajo za naprej izostati. — K sklepu se še v imenu mladine zahvaljuje učiteljema za njihov trud in izjavlja svojo popolno zadovoljnost nad uspehom. Ko potem mladina še nekaj mičnih pesmic zapoje, zapuste poslušalci šolsko sobo, a mladeži se še šolska naznanila razdele, in potem tudi ona ob $\frac{1}{2}$ uri gre domu, toda za kratek čas, kajti naročeno je bilo, da morejo ob 2 popoldne zopet se vsi v šoli zbrati, da odrinemo na kraj, za veselico odločen. A ni minulo še eno uro, od kar so šli domu, uže so se jeli zopet zbirati pred šolsko sobo, tako, da pred ko je bila ura 2, je bila zbrana vsa množica. Ko odbije ura 2, prišli so štirje jako originalni godci (še iz stare šole) pred šolo, ter takoj cesarsko himno zagodejo, a mladina, ko je bila uže lepo vverstena z zastavo na čelu, jame se premikati in korakati za godci v sprevodu skozi terg na odločeni kraj. (Omeniti moram, da je godce g. predsednik na svoje troške najel, da je bila veselica sijajnejša in mladež veselejša). Ko smo dospeli na odločeni kraj, na lepi travnik v spodnjem delu terga, no, tu se je pričela še le prava radost za mladino! — Vse je mergolelo, skakalo, in se radovalo; in res, vse mlado in staro bilo je prav židane volje, in sicer, mladina od prijetnega kratkočassja, stari pa so se radovali nad veseljem mladine. Ko se je potem mladež z dobrimi jedili in pijačo nekoliko okrepcala, prične se zopet radovanje. Najprej so nekteri dečki in deklice deklamovali, potem se je pelo mnogo mičnih pesmic, a za petjem verstile so se razne otročje igre in nektere telovadne vaje. Vse igre, ki so se veršile, bile so na dobitke, mnogo šolskih prijateljev (kteri so se veselice vdeležili) so mladini to oskerbeli, kar je mladino za igre zelo vnemalo. Tako se je veselila in kratkočasila mladež in tudi drugo ljudstvo, kterega se je iz radovednosti jako obilo zbralo noter do večera. Po končani veselici pa se mladež zopet vversti in gre za godbo v lepem redu do sredi terga, in potem gre vsak na svoj dom.

Omeniti moram, da je tukajšnjemu ljudstvu ta veselica zelo dopadala, kajti mnogo sem jih čul reči: To je lepo in prav, da se tudi na otroke kedo spomni. — Šola tukaj med občinstvom uže do sedaj ni imela nasprotnikov toliko, kolikor jih ima drugod, a upam, da jih bođe zanaprej še manj imela, ako bođe tako naprej šlo. — Bog daj! V imenu šolske mladeži se vsem onim, ki so kaj k veselici darovali, posebno pa g. predsedniku kr. šol. sveta, kateri je bil v vseh zadevah, pravi zaštitnik veselici, naj serčneje zahvaljumem, ter mu kličem: Bog Vam stotero plati!

Marko Kovšca.

Sklep računa

društva v podporo ljudskih šol in učiteljev,

od dne 27. septembra 1877

Verst. št.	Koliko	D o h o d k i		Po-samezno		Skupaj	
				gl.	kr.	gl.	kr.
1		Ostanek pretečenega leta 1877		..	..	159	60
Doneski ljudskih šol, in sicer:							
2	14	lj. š. po 1.— gl. = 14.— gl.					
3	1	" " — 1.50 " = 1.50 "	12	10	lj. š. po 5.— gl.	90	90
4	9	" " po 2.— " = 18.— "	13	1	" " — 5.20 "	50	—
5	1	" " — 2.80 " = 2.80 "	14	1	" " — 6.— "	6	—
6	9	" " po 3.— " = 27.— "	15	2	" " po 7.— "	14	—
7	1	" " — 3.30 " = 3.30 "	16	1	" " — 8.70 "	8	70
8	1	" " — 3.50 " = 3.50 "	17	1	" " — 9.79 "	9	79
9	3	" " po 4.— " = 12.— "	18	1	" " — 11.— "	11	—
10	1	" " — 4.30 " = 4.30 "	19	1	" " — 13.41 "	13	41
11	1	" " — 4.50 " = 4.50 "	20	2	" " po 20.— "	40	—
		<i>znesek</i> . 90.90 gl.					
61		ljudskih šol je vplačalo skupaj		..	..	249	—
21	20	učiteljev po 1.— gl.		20	—		
22	1	" — 1.20 "		1	20		
23	1	" — 1.30 "		1	30		
24	6	" po 2.— "		12	—		
25	1	" — 2.50 "		2	50		
26	1	" — 2.65 "		2	65		
27	1	" — 2.80 "		2	80		
28	2	" po 3.— "		6	—		
29	1	" — 4.— "		4	—		
34		učiteljev je vplačalo skupaj		..	..	52	45
30		nabiralne skrinjice v Ljubljani		4	75		
31		Gospod vitez dr. Močnik v Gradci		10	—		
32		Slavne hranilnice ljubljanske dar		100	—		
33		Znanostno predavanje v ljublj. čitalnici		63	68		
34		5% obresti od naloženih 170 gl. ustanovnine		8	50		
35		dobrotniki		10	—		
36		Darovi skupaj		..	..	196	88
a		Vsota dohodkov		..	..	657	93
b		Ako se odbijejo troški one strani		..	..	547	38
c		Ostane gotovine za prihodnje leto		..	..	110	55
d		Verhu tega je naložene ustanovnine:					
e		od 7 ustanovnikov po 20.— gl.		140	—		
		od 3 " " po 10.— gl.		30	—		
		od 10 ustanovnikov skupaj		..	..	170	—
f		Pri sklepu računa ima toraj „Narodna šola“ razun nekaj ostalega šol. blaga, knjig in učil gotovega premoženja		..	..	280	55

„Narodne šole“,

s sedežem v Ljubljani za opravilno dobo

do dne 26. septembra 1878.

Verst. št.	Koliko	T r o š k i	gl.	kr.
1	215	knjig šolskih, pripomočnih in drugih, 9 zbirk prirod. slik	69	78
2	82	snopkov čertalnikov	14	24
3	98	škatljic jeklenih peres	26	86
4	90	tucatov raznih prožnih in kamnitih tablic	55	91
5	13890	zvezkov za pisanje in računstvo	128	65
6	2168	pikčastih risank	54	56
7	252	tucatov peresnih držajev	8	92
8	222	tucatov raznih svinčnikov	18	60
9	4	rizme pivnega papirja	5	50
10		fizikalčno orodje za nauk o toploti, tlaku, neprodornosti, magnetizmu, elektriki	41	90
11		Učila in orodje za risanje	7	13
12		Učila številjenje (stroji bralno-računski)	25	18
13		Zemljepisna učila (zemljevidi in globusi)	48	53
14		Razni troški za vezanje in drugo	14	42
15		Različne tiskovine	11	68
16		Troški za razpošiljanje s poštnino vred	11	33
17		Izvanredni troški, dopisnina in uradne potrebe	4	19
Vsota troškov			547	38
Od teh troškov je dobilo:				
a	61	ljudskih šol za 249 gl. vložnine povernila v blagu	406	3
b	34	učiteljev za 52 gl. 45 novc. vložnine povernila v blagu	107	31
c	2	ljudski šoli brez vložnine šolskega blaga za	5	31
d	97	deležnikov skupaj	518	65
e		Ako se troški pod verst. št. 16 prištejejo	11	33
f		stane tedaj „Narod. šolo“ vse razposlano blago	526	98
g		Z ostalim šolskim blagom vrednim	20	20
h		znašajo vsi troški „Narodne šole“	547	18

V Ljubljani, dne 26. septembra 1878.

F. Stegnar,
predsednik.

M. Močnik,
tajnik in blagajnik.

— **Iz seje c. k. dež. šl. sveta za Kranjsko** dné 5. septembra 1878.

Na dnevnem redu je bilo:

France Gollmaier je bil imenovan za stalnega nadučitelja na 2razredni šoli v Moravčah. Na ljudski šoli v Lašičah bode s prihodnjim šolskim letom nastal 3. razred, 3. učitelj bode imel 400 gl.; na 1razredni ljudski šoli v Poljanah se poviša plača od 450 gl. na 500 gl.

Šola pri sv. Križu se ima razširiti v 2razredno, učitelja bosta imela po 450 gl. in 400 gl.

Ravnateljstvo gimnazije v Rudolfovem in v Kranji se pooblašča, da tirja od vsakega učenca za bukvarnico po 1 gl.

Od okrajnih šolskih svetov, ki še niso skazali, kako se ima razdeliti, nagrada dovoljena l. 1877 za pospeševanja gospodarskega pouka, se ta izkaz na novič zahteva.

Šoli v Moravčah se privoli za napravo kmetijsko-gospodarskega orodja 21 gl. 92 kr. in okrajnemu šolskemu svetu v Rudolfovem za povračilo večjega troška pri gospodarskem pouku 5 gl. 79 kr.

Osnova, kako se ima razdeliti nagrada 1000 gl. za poučevanje v gospodarstvu, katero je dovolilo sl. ministerstvo kmetijstva za l. 1878, je bila odobrena ter bila napotena centralnemu odboru kranjske-gospodarske družbe na ogled.

Učenik na realci, Emanuel vitez Stauber, je bil pri izpraševalni komisiji za splošne ljudske in meščanske šole imenovan za spraševalca francoskega jezika.

Prošnja pomožnega učitelja za učiteljski izpit se je predložila priporočaje slavnemu ministerstvu.

Pozivi zastran šolskih zamud, prošnje za izposojilno splečevanje, za nagrado in denarno pripomoč so bile rešene.

— **Tretja občna hrvatska učiteljska skupščina v Oseku.** (4., 5. in 6. septembra 1878.) Prave učitelje, kateri svoje važne službe ne oskrbujejo samo zavoljo vsakdanjega kruha, ampak tudi iz višjega plemenitega namena, zanimajo brez dvombe skupne šolske razmere svojega in družih narodov, osobito sorodnih. Naj sorodnejši narod nam Slovincem so Hrvati, katerim se kljubu temu, da so politično ločeni, vendar le duševno in literarno približujemo. Znaki tega približevanja in združevanja so bili že v oni dobi videti, ko so bili Hrvati in Slovenci komaj začeli književno delovati. Veliki domoljub hrvatski Ljudevit Gaj, slovenski domorodec in hrvatski pesnik; Stanko Vraz in druge velevažne kapacitete hrvatske in slovenske, deloma že umrle, deloma še živeče, delovale so že pred 50 in 40 leti na to, da bi Hrvati in Slovenci, ali boljše: vsi Jugoslovani pisali en književni jezik. Manjšina, se ve, da mora se ravnati po večini, zlasti tedaj, kedar so predlogi in nasveti večine tudi manjšini koristni. Tako so ravnali Slovenci, sprijemši od Hrvatov sedajni naš črkopis, »gajico«, in mnogo dobre terminologije, ter marsikoj dobri izraz in pravilnejšo slovniško obliko. Nasproti pa se opazuje v sedanjem književnem hrvatskem jeziku, da so se tudi Hrvati nekoliko od nas naučili in tudi oni svoj jezik našemu približali.

Sicer bi pa o naših jezicih, ki imata toliko zajednega, vendar nepoznavalec naših razmer, naših narečij, utegnil misliti, da je res velikanska razlika, mej tem, ko se samo štokavščina, koja je hrvatski književni jezik, v nekaterih rečeh od književne slovenščine razločuje; a kajkavščina pa je to isto, kar slovenščina.

Ker pa se jaz nisem namenil tukaj to narodnostno in jezikoslovno prašanje

razpravljati, zato hočem k svojemu pravemu predmetu prestopiti. Naj bode pa ta uvod v opravičenje, ako bi tega trebalo, zakaj se je podal avstrijski Slovenec k hrvatski učiteljski skupščini, kjer sem sicer v skoro isti besedi, kakor doma, slišal slaviti predobrega in premodrega avstrijskega vladarja, našega presvitlega cara i kralja Franjo Josipa I. —

Naši bratje Hrvati hrepené že več let, nego Slovenci po večjem duševnem izobraženju v svojem narodnem jeziku, v katerem edinem si pravo napredovanje misliti morejo. V tem svojem nastojanju so pa tudi v nekem obziru lepše vspehe dosegli, nego mi Slovenci. Njih prizadevanje so pospeševale zgodovinske pravice, katere Hrvati imajo, in pa njih večja narodna značajnost, narodni ponos in narodna neupogljivost. Kakor so oni na polju političnem in na polju književnem precejšnje rezultate dosegli, tako tudi na polju pedagogijskem in v obče na polju domačega šolstva.

Hrvatsko učiteljstvo je razumelo svojo nalogo že pred 25 leti in popred. To svedoči prvi in najodličnejši hrvatski šolski list »Napredak«, kateremu so v poznejih letih še drugi sledili, ki so z ene strani dopolnjevali in kritično omenjali to in ono, kar v prvem ni bilo morebiti čisto primerno ondotnemu domačemu šolstvu. Ko je v Cislajtitaniji nastopila nova šolska dōba, od katere je marsikdo več pričakoval, nego je v istini donesla, započelo se je tudi v Hrvatski živahno gibanje, tudi hrvatsko učiteljstvo je želelo novega ustroja, novih zakonov za dobro napredovanje šolske omike. Da bi se bilo v to naklonilo hrvatsko občinstvo, in še posebno postavodajalni faktorji (deželni zbor), sklicalo je bilo hrvatsko (zagrebško) učiteljstvo I. občno hrvatsko učiteljsko skupščino v Zagreb l. 1871.

Bil sem že pri mnogih in raznih učiteljskih zborih, pri malih in velikih, pri slovenskih in nemških, kranjskih in štajerskih, avstrijskih in veliko-nemških, a tako impozantno ni nobeno učiteljsko zborovanje na mene vpljivalo, nego I. občna hrvatska učiteljska skupščina v Zagrebu l. 1871, pri kateri je bilo nad 1000 učiteljev, hrvatskih, srbskih, slovenskih, českih navzočih, in celō zastopniki nemškega (dr. Dittes) in ruskega ter poljskega učiteljstva so bili navzoči.

Ne morem se tukaj v podrobnosti, v sklepe tega sijajnega zborovanja spuščati, samo to velim, da je imelo dober vspeh; kajti na podlagi zaključkov I. hrvatske učiteljske skupščine stvorilo je bilo hrvatsko učiteljstvo velik napredek, in največ na zahtevanje hrvatskega učiteljstva v tem času nagnil se je bil deželni zbor hrvatski, da je sklenil novi šolski zakon od l. 1874.

Te nove šolske postave, na katerih podlagi se ondotno šolstvo že 4. leto razvija, so sicer našim cislajtanskim šolskim zakonom v temeljnih stvarih mnogo slične, ali v marsičem ipak praktičnejše od nekaterih naših. V obče pa velja o zakonih to, kako in kdo jih izveršuje; kajti zakoni se meni vidijo vsi dobri, vsaj smo tudi naše postave jako hvalili in je lahko še hvalimo.

Razloček mej nami in Hrvati je ta: Prek Kolpe in Sotle imajo naši bratje narodno vlado, narodne šolske gospōske, koje postave v narodnem duhu izpeljujejo, kar je pri vsakem narodu gledé izobraževanja »conditio sine qua non«.

Pri nas se kakor znano, ne moremo enako pohvalno izraziti, in tudi nam, svobodno, odkrito, svoje misli povedati, ni dovoljeno.

Na temelju (?) naših postav so izdale razne šolske gosposke takove ukaze in naredbe, osobito kar se družih deželnih jezikov tiče, kakoršnih hrvatski šolski uradi niso priobčili, dasiravno so se v družih zadevah ravnali po kalupu nemških učiteljev, kateri v vsaki novi stvari tudi ne zadenejo vzora. — O drugi občni hrvatski učiteljski skupščini v Petrinji, v vojni krajini, ne morem govoriti, kajti

nisem bil navzočen, niti se več na njene zaključke, posnete iz časopisov, ne spominjam. Prije nego prestopim pa k opisovanju 3. občne hrvatske učiteljske skupščine 4., 5. in 6. septembra t. l. v Oseku, naj še malo besedi spregovorim o hrvatskem šolstvu, kar sem seznal iz hrvatskih novin ali pa iz ust hrvatskega učiteljstva. (Dalje prih.)

— **Nova Bolgarija**, sultanu tributarna, od Balkana do Dunava ima 1.150 □ milj in 1,700.000 duš, večidel kristijanov.

— **Vzhodna Rumelija** (Bolgarija tastran Balkana) ostane sultanu neposrednje podložna, kakor smo uže omenili.

— **Služba šolskega sluge** na ljudski in meščanski šoli v Kerškem se razpisuje do 10. oktobra. Plače 350 gl. in stanovanje. Bukvovezi imajo prednost. Prošnje okraj. šl. svētu v Kerškem.

Razpisi učiteljskih služeb.

Na Kranjskem. V Kamniškem šolskem okraju. Na enorazredni ljudski šoli v Dobu je učiteljska služba z letno plačo 500 gl. in prostem stanovanjem izpraznjena. Prošnje za to službo, katera se stanovitno oddaja, se imajo predlagati do 31. oktobra t. l. krajnemu šolskemu svētu v Dobu.

Na 1razredni ljudski šoli v Zalogu učiteljska služba, l. p. 400 gl. in prosto stanovanje. Prošnje za to službo, ki se provizorno oddaja, do **konca t. m.** (septembra) krajnemu šl. svētu v Kamniku.

V Kranjskem šolskem okraju. Na novoosnovani enorazredni ljudski šoli na Tersteniku je služba učiteljska z letno plačo 450 gl. in naturalnim stanovanjem razpraznena. Prošnje do 31. oktobra t. l. pri krajnem šolskem svētu v Tersteniku.

V šolskem okraju Kočevskem. Na 3razredni lj. šoli v Lašicah in na 3razredni lj. šoli v Sodražici služba 3. učitelja l. p. 400 gl. Prošnje v 6. tednih krajnemu šolskemu svētu ondi.

Tudi so še spraznjene učiteljske službe na 1razredni lj. šoli na Reki, l. p. 450 gl.; v Polomu in Gotenici po 450 gl. in povsod prosto stanovanje. Prošnje se še sprejemajo, ne gledé na to, da je natečaj minul uže 20. avgusta.

Premembe pri učiteljstvu.

Na Kranjskem. G. Andrej Kmet iz Vokelga pri Kranji v Teržič (zač.) Gdč. Marija Mally, spraš. učit. kand., za učiteljico na novo osnovano dekliško šolo v Kranji. G. France Trost, spraš. učit. kand., za učitelja v Ihan (zač.)

Na Štajarskem. Imenovani so sledeči g. g.: Lapajne Iv. (iz Ljutomer) za ravnatelja na Krško meščansko šolo; Lešnik Fr. (iz Leobna) za nadučitelja na dekliško šolo v Ptuj; Žolgar Fr. (iz Laškega trga) za nadučitelja v Rečico; Žolnir Iv. (iz Vojnika) za učitelja v Špitalič; Pezdevšek Karl (iz Laškega trga) za učitelja v Žalec; Škoflek Jul. (iz Griž) za učitelja v Kalobje; Košutnik Fr. (iz Špitaliča) za prov. učitelja v Dramlje; Sorčan J. (iz Ljubljane) za podučitelja v Žalec; Večaj Iv. (od sv. Antona pri Sevnici) za podučitelja v Rečico; gdč. Per Mat. (graška učit. kand.) za podučiteljico v Novo cerkev; Kregar Bost. (učitelj na celjskeji okoliskeji šoli) gre suprirat v Griže.